

Broedvogelinventarisatie Lonnekerberg 2002-12-30

Inleiding

De BMP-telploeg van de Twentse Vogelwerkgroep afdeling Enschede heeft in het najaar van 2000 het verzoek van Landschap Overijssel gekregen in het jaar 2001 een broedvogelinventarisatie op de Lonnekerberg uit te voeren. Het terrein was net aangekocht door Landschap Overijssel en was nog niet eerder integraal op broedvogels onderzocht. Van belang was dat de nulsituatie met betrekking tot de broedvogels direct zou worden vastgelegd, voordat er beheermaatregelen zouden plaatsvinden. De telgroep reageerde positief op dit voorstel en zou het gebied op de BMP-A (alle soorten) onderzoeken. In het voorjaar van 2001 werd met de inventarisaties begonnen. Na een avondbezoek voor Bosuil en Ransuil in februari en een ochtendbezoek in maart sloeg het MKZ-virus toe en moest het onderzoek worden stopgezet.

In overleg met Landschap Overijssel werd besloten in 2002 een nieuwe poging te doen. Het doel van het onderzoek bestond niet alleen uit een inventarisatie van alle broedvogels in het gebied van de Lonnekerberg, maar ook zou worden getracht inzicht te krijgen hoe de waarde van het gebied zich verhiel met referentiegebieden elders in het land.

Een woord van dank is verschuldigd aan Landschap Overijssel voor het verlenen van de benodigde vergunningen. Natuurlijk gaat onze dank ook uit naar de tellers van de telgroep die in vele uren veldwerk de broedvogelinventarisatie mogelijk hebben gemaakt.

Gebiedsbeschrijving

De Lonnekerberg ligt in de gemeente Enschede, ten noorden van het dorp Lonneker. Het gebied wordt aan de noordkant begrensd door de Noordergrensweg en het industrieterrein langs de A-1, ten oosten door de verkeersweg Oldenzaal-Enschede, ten westen door Vliegbasis Twenthe en aan de zuidkant door bossen die in particulier bezit zijn en de Smulders Kleigaten.

Het terrein is enigszins glooiend met enkele toppen, waarvan de hoogste 56,6 m is. Het is een deel van een stuwwal die in de derde ijstijd ontstond. In het noordelijk deel stroomt de Jufferbeek, een natuurlijk kronkelende beek met steile oevers.

Het terrein was vroeger begroeid met natte heide en lage bossages en bij de boeren van de Marke Lonneker in gebruik voor afplaggen en begrazing door schapen. Na de opheffing van het markestelsel werd het in 1840 in stroken verdeeld onder de gewaarde erven van de marke. A.J. Blijdenstein kocht het terrein daarna geleidelijk aan. In 1999 werd het gebied door Landschap Overijssel verworven.

Op de oorspronkelijke natte hei is nu een gemengd bos, grotendeels aangeplant voor productiehout, waarbij de bomen op ongeveer 200 km rabatten staan. De naaldbomen zijn grotendeels uitheems. De bodem bestaat uit leemgrond.

De grootte van het gebied van de Lonnekerberg is 161 ha. De 149 ha in eigendom van Landschap Overijssel bestaat voor 142 ha uit gemengd bos en voor 7 ha uit weiland en wildakkers.

Door het gebied lopen enkele verharde en onverharde openbare wegen, die voor het gemotoriseerd verkeer zijn afgesloten. Tussen de bospercelen is een netwerk van brandgangen en paden die het de inventariseerders gemakkelijk maakten het gebied te doorkruisen.

Werkwijze

De Lonnekerberg is geïnventariseerd volgens de uitgebreide territoriumkartering. Per deelgebied zijn minstens negen bezoeken gebracht. Tijdens iedere bezoekeronde werden op een veldkaart alle territorium- en nestindicerende waarnemingen ingetekend. Daarna werden de waarnemingen op soortkaarten gezet. Na de laatste ronde werden de soortkaarten geïnterpreteerd volgens de criteria die vermeld staan in de Handleiding SOVON Broedvogels inventariseren in proefvlakken (*A.J.v.Dijk 1996*). Er is rekening gehouden met de fusieafstand. Dat is de afstand tussen twee niet-uitsluitende waarnemingen op basis waarvan besloten kan worden tot één of twee territoria.

Het gebied is in vier deelgebieden opgedeeld om een goede inventarisatie mogelijk te maken. De deelgebieden zijn zoveel mogelijk op dezelfde datum geïnventariseerd. De tellers hebben in onderling overleg de territoria die zich op de grenzen bevonden geschrapt of gehandhaafd en ook zijn de dubbeltellingen van soorten met een groot territorium (bv. spechten en roofvogels) zoveel mogelijk vermeden.

Bijna iedere bezoekeronde begon 1 uur voor zonsopkomst en steeds werd op een ander punt gestart. Er zijn avondbezoeken gebracht voor uilen, Nachtzwaluw en Houtsnip. Bij het opsporen van de Bosuil is gebruik gemaakt van een recorder.

Resultaten

Op de Lonnekerberg werden 56 broedvogelsoorten vastgesteld. Van deze broedvogels komen er 4 voor op de Rode lijst van bedreigde en kwetsbare vogelsoorten in Nederland, de zogenaamde Rode lijst (*Osieck & Hustings 1994*), te weten Patrijs, IJsvogel, Groene Specht en Geelgors. In het gehele gebied werden 1397 territoria vastgesteld. Dat is 8,67 terr. per ha.

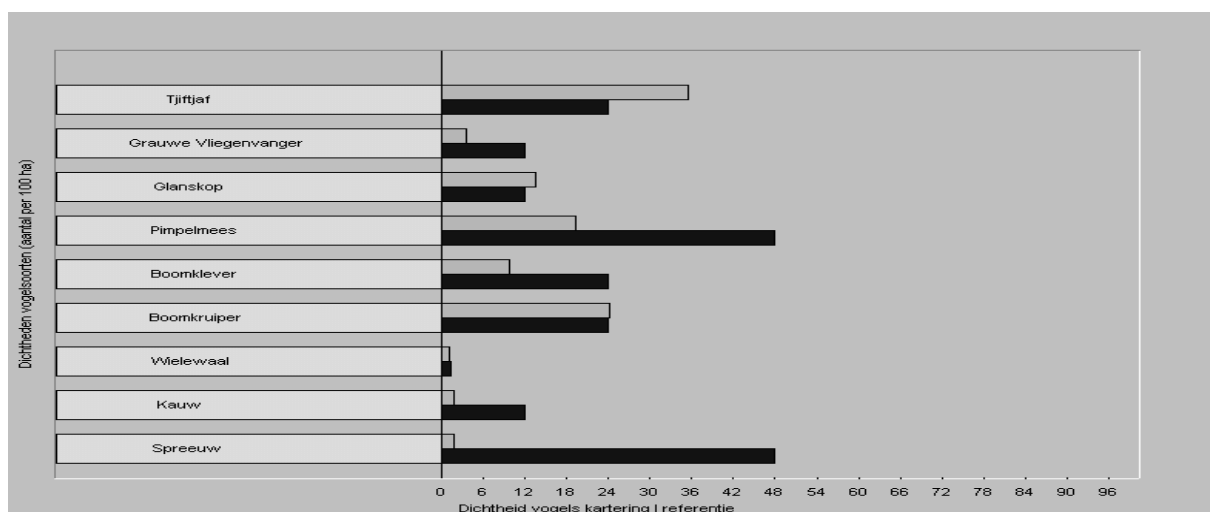
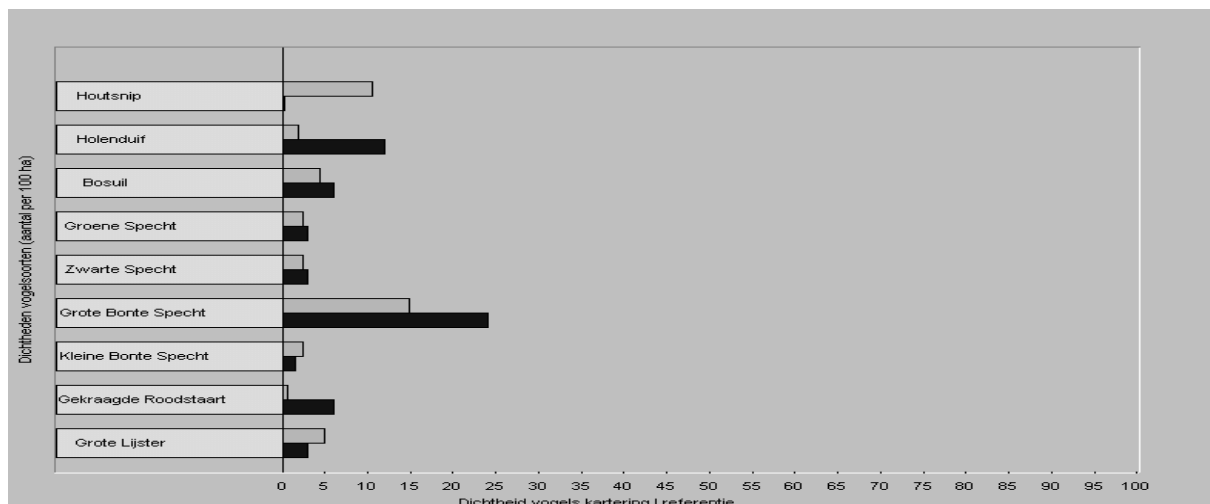
In de volgende tabel zijn de aantallen territoria per deelgebied aangegeven. Tevens is het totaal aantal per soort en de dichtheid per 100 ha aangegeven. De tussen haakjes geplaatste aantallen behelzen vermoedelijke territoria.

soortnaam	Totaal	dichtheid
Wilde Eend	3	1,9
Wespendief	(1)	
Havik	1	0,6
Sperwer	1	0,6
Buizerd	4	2,5
Patrijs	1	0,6
Fazant	1	0,6
Waterhoen	1	0,6
Houtsnip	17	10,6
Holenduif	3	1,9
Houtduif	82	50,9
Zomertortel	1	0,6
Bosuil	7	4,3
Ransuil	1	0,6
IJsvogel	2	1,2
Groene Specht	4	2,5
Zwarte Specht	4	2,5
Grote Bonte Specht	24	14,9
Kleine Bonte Specht	4	2,5
Boerenwaluw	1	0,6
Boompieper	5	3,1
Witte Kwikstaart	1	0,6
Winterkoning	108	67,1
Heggemus	10	6,2
Roodborst	188	116,8
Gekraagde Roodstaart	1	0,6
Merel	83	51,6
Zanglijster	39	24,2
Grote Lijster	8	4,9
Bosrietzanger	1	0,6
Tuinfluit	10	6,2
Zwartkop	75	46,6
Tjiftjaf	57	35,4
Fitis	41	25,5
Goudhaan	118	73,3
Vuurgoudhaan	16	9,9
Grauwe Vliegenvanger	6	3,7
Bonte Vliegenvanger	1	0,6
Staartmees	8	4,9
Glanskop	22	13,7
Matkop	20	12,4
Kuifmees	35	21,7
Zwarte Mees	46	28,6
Pimpelmees	31	19,3
Koolmees	72	44,7
Boomklever	16	9,9

Boomkruiper	39	24,2
Wielewaal	2	1,2
Gaai	15	9,3
Kauw	3	1,9
Zwarte Kraai	4	2,5
Spreeuw	3	1,9
Huismus	1	0,6
Vink	121	75,2
Goudvink	11	6,8
Appelvink	15	9,3
Kruisbek	(1)	
Geelgors	3	1,9
Totaal	1397	867,8

Tabel 1 : Soorten en aantal territoria per deelgebied, totaal aantal per soort en de dichtheid per 100 ha

In de volgende grafiek is de verhouding van de dichtheid van enkele kenmerkende soorten weergegeven. De lichte balken geven de dichtheid aan van de broedvogels op de Lonnekerberg, de zwarte balken die van goede referentiegebieden elders in Nederland (*Sierdsema en Engbers, AVIS 2*)

Samenvatting:

- Het aantal soorten broedvogels blijft achter bij wat men zou mogen verwachten.

- De index van de dichtheid in de Kruisbekgroep is hoog. Dit wordt veroorzaakt door het grote aantal Goudhaantjes en Vuurgoudhaantjes. De Kruisbek ontbreekt zelf als broedvogel.
- De holenbroeders hebben het op de Lonnekerberg niet gemakkelijk. De index van de dichtheid is in vergelijking met de referentie slechts 0,44!
- Er broeden twee soorten die hoge eisen stellen aan hun leefomgeving, de IJsvogel en de Kleine Bonte Specht.
- Het aantal vrij kritische soorten bedraagt 25.
- De Lonnekerberg is een belangrijk gebied in Twente voor Houtsnip en Vuurgoudhaan.

De gegevens van de broedvogelinventarisatie zijn bij SOVON aangemeld via BMP-formulieren. Als lezers van SOVON-Nieuws door bovenstaand onderzoeksverslag belangstelling hebben gekregen om ook eens een BMP-onderzoek te doen, dan kan informatie worden verkregen via de Districtscoördinator van SOVON in Twente: Ben Hulsebos.

Namens de Telgroep Lonnekerberg,

Ben Hulsebos, Houtstraat 4, 7581 BH Losser

Tel. 053-4353790

E-mail: b.h.hhulsebos@freeler.nl